

HAD: bog podzemlja

Had je vladar spodnjega sveta, podzemnega kraljestva, v katerem prebivajo sence umrlih. Je sin Kronosa in Rée in ko se je rodil, ga je oče, tako kot vse svoje potomce, razen Zevsa, požrl; tako je Zevs Kronosa s pomočjo Gaje in Metide prisilil, da je izbljuval požrte otroke, potem pa se je z bratoma Hadom in Pozejdonom boril proti očetu in ga premagal. Po zmagi so si z žrebom razdelili svet in Had je dobil podzemlje, kjer v svoji palači gospoduje mrtvim. Velikokrat ga imenujemo tudi »Temni Zevs« ali »Zevs podzemlja«. Ime Had naj bi po nekaterih virih pomenilo »tisti, ki se naredi nevidnega«; ima namreč čarobno čelado, ki so mu jo podarili Kiklopi in kadar si jo natakne, postane neviden.

Had je temačen, neizprosni vladar mrtvih, vendar nima nič skupnega s predstavo hudiča v perzijski, judovski in krščanski religiji, prav tako kraljestvo Had nikakor ne ustreza peklu. V Hadu oz. Orku, kakor so podzemlje imenovali nekateri, je več pokrajin: Elízij, Asfodel in Tartar. Velika večina ljudi je preživljala svoje vedno enake dneve na asfodelskih livadah, kjer so kot sence še naprej opravljali svoje nekdanje delo. Tam niso niti trpeli, niti niso bili srečni. V Elíziju, na otoku blaženih, prebivajo sence herojev, ki se potrte sprehajajo med manj vrednimi dušami. V skrajnih globinah Hada sta Tartar, bronasta ječa - v njej so zaprti uporniški Titani in veliki zločinci - in Erebus, podzemeljska tema. Poleg jetnikov prebivajo v Tartaru tudi Erinije, boginje maščevanja in zaščitnice naravnega reda, ki kaznujejo krivce.

Had ne pozna usmiljenja, sleherna molitev k njemu je zaman, zato je osovražen tako pri bogovih kot pri ljudeh, ki so ga redko častili, ni pa zloben. Za stare Grke je bil Had strašljiva figura; ker nihče ni želel prežgodaj v njegovo kraljestvo, so se ljudje bali izgovarjati njegovo ime, zato so mu rajši nadeli milejša imena. Ker žlahtne kovine in kamni prihajajo iz podzemlja, so sklepali, da ima Had oblast tudi nad njimi, in zato so mu dali ime Pluton (Bogataš), ki se je ohranilo tudi pri Rimljanih. Klicali so ga tudi 'Tisti, ki sprejema številne', in 'Dober svetovalec' ali 'Dobronameren'. Vsake sto let so na njegovo čast Grki priredili festival Posvetne igre.

Duše umrlih do podzemlja pripelje božji sel Hermes. V Hadovo kraljestvo lahko pride vsak, oditi pa iz njega ne more, kajti izhod straži strašni troglavi pes Kerber. Le nekaj je takih smrtnikov, ki so prostovoljno vstopili v Had in se vrnil iz njega; to so Orfej (ki je prišel po svojo ženo Evridiko), Herakles (ki je kot eno izmed dvanajstih nalog kralja Evristeja moral ugrabiti psa Kerbera), Tezej (ki je hotel ugrabiti Perzefono), Odisej (ki je moral poiskati Teireziasa in ga vprašati o njegovi prihodnosti), Enej (ki ga je o poti v podzemlje poučila prerokinja Sibila in je moral prečkati Had ter se tam pogovarjati z mrtvimi) in Psiha (ki je morala kot eno izmed nalog boginje Afrodite zajeti vodo Črnega studenca, ki je padal naravnost v podzemlje). V podzemlju biva tudi čolnar Haron, ki mrtve v svojem čolnu prepelje čez reko Stiks; poleg reke Stiks (osovražena reka), ki ovija deželo mrtvih, tečejo v podzemlju še štiri reke: Aherónt (reka žalosti in bolečine), Piriflegetónt (ognjena reka), Kokít (reka solza) in Léte (reka pozabe). Mrtvim sodijo trije sodniki, poleg njih pa prebivajo v Hadu tudi Tánatos (božanstvo smrti), Hípnos (spanec) in Kêra (boginja nasilne smrti).

Bog Had ni imel nobenega otroka. O njem namreč poznamo le malo zgodb. Večino časa je preživel neviden v podzemlju, ki pa ga je zapustil samo dvakrat: prvič, ko ga je s puščico ranil Herakles in se je odšel zdraviti na Olimp, drugič pa, ko je šel ugrabiti Perzefono.

Had si je zaželel Perzefono za svojo nevesto in s pomočjo njenega očeta Zevsa jo je ugrabil in odtlej je polovico časa preživela pri svoji materi Demetri na zemlji, polovico pa pri svojem soprogu v Hadu, ki ji je zvest.

Kot Zevs in Pozejdon, je tudi Had upodobljen kot zrel moški z brado, vendar pa ima Had dolge črne lase, ki mu padajo na čelo, povsod pa ga spremlja tudi mračen izraz na obrazu. Ko so ga hoteli prikazati kot boga bogastva (nekateri rastline in kovine prihajajo iz podzemlja), so ga upodobili z rogom izobilja; njegovi simboli so Kerber, zloglasna čelada nevidnosti in krona, bojne vile (podobne trizobu) ali žezlo, zlati voz s štirimi črnimi konji, črne živali (npr. biki in ovce, ki so mu jih smrtniki žrtvovali), narcisa, meta, topol, ključ podzemlja in rog izobilja.